

Inlämningsuppgift i Filosofiska samtal med
Barn och ungdomar, 40 p
Delkurs 1: Sokratiska samtal 10 p

En studie om hur förskolebarn berättar
sagan om "Det glada lejonet" med sokratisk samtalsmetod

av Anna Soponyai

Institutionen för samhälle, kultur och lärande
LHS ht 2005-12-17
Kursansvarig: Ann Pihlgren

Innehållsförteckning

Bakgrund s. 1

Syfte s. 1

Metod s. 1- 2

Teorier s. 2- 3

Sagan om "Det glada lejonet" s. 3

Intervjuer s. 4- 8

Analys s. 8

Barnens sätt att tolka sagans budskap s. 9

Diskussion s. 10

Litteraturlista s. 11

Bakgrund

Sagan har en betydelsefull roll i förskoleverksamheten. En vanligt förekommande aktivitet handlar om att barn får lyssna på en saga som pedagogen läser högt. Efter sagoläsningen ges barn möjlighet att utifrån egna teckningar beskriva hur de har upplevt eller vad de har lärt sig av sagan. I denna process handlar pedagogiken mer om att huvudsakligen använda barns teckningar som uttryckssätt i anknytning till sagan. Pedagogen har även en mindre aktiv roll och barn får bearbeta sina upplevelser genom att var och en berättar någonting om vad de har ritat kring sagan. Å andra sidan har forskning visat att barn kan förstå sagans innehåll på ett djupare sätt när sagan med hjälp av samtal problematiseras. Bearbetning av sagor kan innehålla många värdefulla aktiviteter och tillföra barn skiftande kunskaper. Det fria skapandet i form av drama, målning, musik är viktiga aktiviteter för utveckling av kreativitet och uttrycksförmåga. Men sagor innehåller ofta komplicerade livsfrågor som kan vara dolda för barn. En problematiserande samtalsmetod där livsfrågor står i centrum kan därför vara ett viktigt komplement till andra aktiviteter i kunskapsutvecklingen.

Syfte

Mitt syfte är att med hjälp av sokratisk samtalsmetod undersöka hur barnens sätt att tänka om sagan i grupp fördjupas.

Metod

I den sokratiske samtalsmetoden framhåller Lindström (1988) att dialogen som samtalsform ska grunda sig på ett förhållningssätt och framstå inte bara som en metod samtalsledaren lär sig att använda. Studier (Praxling, Sheridan 1999) har visat att barn lätt känner av om pedagogen har ett genuint intresse för vad barnen säger eller om pedagogen förväntar sig ett rätt svar. Dialogen är ett viktigt instrument i inläringen och det är i dialogen och i det känslomässiga samspelet förmågan och viljan till att tänka utvecklas.

Sokratiskt förhållningssätt handlar om att samtalsledaren skapar en tillåtande atmosfär där allas åsikter är lika värdefulla utan att inställa sig på rätt eller fel svar i samtalet. (Pihlgren, 2005) Den sokratiske metoden syftar även till att uppmuntra barn att tänka djupare i samspel med varandra. Innan samtalet börjar kommer pedagogen överens om några gruppregler s.k. "dialogiska dygder" tillsammans med barnen. Syftet är att fördjupa den kommunikativa processen i gruppen och ge barnen möjlighet till att reflektera över sina tankar i relation till hur andra i gruppen tycker och tänker. Före samtalet kan man även sätta upp individuella mål vilka tillsammans med gruppmålen utvärderas efter samtalet. Pedagogens roll i det sokratiske samtalet är olik från den traditionella ledarrollen. Pedagogens roll ska vara välinsatt i texten och ska visa stort intresse för det utforskade i innehållet. Ledarrollen kräver stor koncentration på att följa en röd tråd och stimulera barnen att tänka vidare på ett mer utvecklande sätt. Med utgångspunkt av detta är det bra att ha mängder med frågor i beredskap. Frågorna ska vara av sådan karaktär att flera tänkbara svar är möjliga. Man måste försäkra sig om att frågorna har blivit rätt uppfattade för att i motsatt fall kunna formulera om dem. Användning av motfrågor och följdfrågor är bra för att låta skillnader bli föremål i diskussionen. Samtalet ska utgå från sagor som innehåller tvetydigheter, motsägelser eller moraliska dilemman för att ge upphov till flera tolkningsmöjligheter. Sagan ska så tillvida inte sluta med sensmoral eller lösning.

Samtalet påbörjas med en inledande fråga som alla kan svara på. Gruppen ägnar sig åt sedan att analysera sagan med hjälp av tolkningsfrågor som inte ska ha en bestämd uppfattning och lägga svaren i barnens mun. Frågorna ska även ha ett relevant stöd i innehållet för att barnen lättare ska kunna besvara dem. Goda tolkningsfrågor förutsätter att pedagogen själv är öppen för det outgrundliga. Med stöd av kontinuerlig nyfikenhet och enkelt formulerade frågor som rakt går på sak stimulerar man barnen att nå en mer nyanserad förståelse. Samtalet ska också innehålla värderingsfrågor s.k. sokratiska livsfrågor som inte enbart kan besvaras med vad som står i sagan. Barnen får då möjlighet att ta in sina egna värderingar och ta ställning till hur de själva ser på saker ut olika synvinklar.

Teorier

I den psykoanalytiska modellen (Lindö,1986) betonas sagans terapeutiska värde där barn på egen hand tar till sig något av sagan. Barns emotionella utveckling främjas av att i sagans värld möta olika existentiella frågor. Psykets inre växande och mognad skulle ske genom att sagor erbjuder gestalter och situationer som barn kan identifiera sig med. Barnet som en psykologisk varelse skulle bearbeta sagans budskap på sitt eget sätt eller som Mehren menar "Det viktiga är att den enskilda vuxna människan inte prackar på barnet sin privata livssyn eller moral utan förmedlar en kulturtradition.....som därför är mycket mindre "farlig" än den enskilde förskollärares uppfattning i centrala livsfrågor." (Brudal,1986, s. 74)

I den utvecklingspedagogiska synen på barns inläring är det viktigt att pedagogen hjälper barn att komma till en nivå där de kan reflektera över sitt tänkande. Sagan i den betydelsen ska ge barn möjlighet att med pedagogens aktiva vägledning uppleva något nytt i sitt möte med sagan.(Asplund, Pramling,1995) I Vygotskijs (1995) syn på barns inläring i sociokulturellt perspektiv uppfattas det sociala samspelet som drivkraft i utvecklingen. Kognitiva processer uppstår på det sociala planet och barns förmåga till problemlösning kan påskyndas i samverkan med andra. Vygotskij menar att utveckling och fantasi hör ihop med verkligheten på olika sätt. Barnets konkreta erfarenheter utökas med "lånade" och får näring av barnets befintliga verklighetsuppfattning. Ju mer verklighetselement barnets erfarenhet omfattar genom vad barnet har hört, sett eller upplevt i sin omgivning desto rikare blir barnets föreställningsförmåga. Pedagoger på förskolor i Reggio Emilia (Barsotti, 2004) beskriver att barns fantasi stimuleras genom att sätta ord på sina tankar vilket i sin tur senare kan hjälpa barn att använda erfarenheter på flera områden i livet. Man menar att det behövs mer än trogna medborgare för att förändra ett samhälle. Det behövs kreativa människor som kan utnyttja sin fantasi i ett livslångt lärande.

Den sokratiska samtalskonsten har utvecklats från Sokrates idéer i den antika Aten.(Lindström, 1988) I Lindströms teorier om sokratiska samtal får vi också kunskap om att Sokrates var en tänkare och filosof vars avsikt var att frigöra kunskap genom att ställa frågor om livets väsentligheter. Hans ställde frågor för att han själv ville veta mer men även för att fördjupa och förändra tänkandet hos samtalspartner. Han menade att förändringen måste komma inifrån där dygden inte skapas av ägodelar utan av att ge näring åt själen och stegvis förändra sin förståelse. Han kallade sitt tillvägagångssätt för "förlossningskonsten" (Lindström, 1988) i den betydelsen att hos människan kunna synliggöra kunskap som redan fanns. Han använde frågor på ett sådant sätt att den tillfrågades svar skulle leda till självvrannsakan av det egna tänkandet.

Sokrates var en utforskande karaktär som inte nöjde sig med enkla och otillräckliga svar. Han ville med sina inträngande frågor att kunskap genom eftertanke skulle få träda fram i tydligare klarhet. Sokrates idéer får genomslagskraft i dagens pedagogik på många olika sätt. Lindström varnar emellertid att ifrågasättandet lätt kan bli ett självändamål, ett frågande för frågandets skull om man följer metoden med frånvaro av sokratiskt förhållningssätt.

I Läroplan för förskolan (Lpfö,1998) betonar man att förskoleverksamheten ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Vi lever i ett demokratiskt samhälle och bekänner oss till demokratin. Men folkbildaren Ahlberg (1986) poängterar att detta inte garanterar att vi fostrar barn till demokrati.

Tillgodogörandet av goda grundläggande värden sker bäst i en pedagogisk miljö där förutsättningar möjliggör att barns ansvar och intresse växer för att på sikt aktivt delta i samhällslivet. Det paradoxala är enligt Ahlberg (1998) att i takt med utvecklingen har livet blivit allt mer komplicerat och i stort behov av att ha faktakunskap för att kunna ta ställning i samhällsfrågor. I dagens samhälle möter människor mängder av fakta som är svårt att kontrollera på egen hand. Följden blir att man måste förlita sig på experternas fackkunskap som framställs i olika former av media. Värdegrunder förändras och vi påverkas av motsatta budskap genom TV, radio, tidningar, reklam, litteratur och information via Internet.

Ahlberg (1998) framhåller att informationsflödet ställer krav på förmågan att tänka kritiskt och kunna omvandla den formella tankefriheten till självständigt tänkande. Det demokratiska idealet menar Dewey (2002) kan ses som en både social och individuell livsföring. Det ges stor plats för fritt samspel mellan olika sociala grupper där varje människa ska medverka att skapa de värden som utformar den mänskliga samvaron. Utbyte av erfarenheter ska leda till bättre förändring i sociala förhållanden men även fostran till anpassning. Våra värderingar påverkar barnen och det är viktigt att medvetandegöra och ompröva de egna värderingarna. Värderingar som man har med sig från sin bakgrund är inte alltid lämpliga att använda i utbildningssammanhang. Man måste fråga sig om vissa typer av värderingar är relevanta för barnen och reflektera över varför ens egna värderingar kan vara i konflikt med förskolans intentioner i värderingsfrågor.

Sagan om "Det glada lejonet"

Sagan handlar om att det glada lejonet som alltid brukade vara glad bodde i en liten fransk stad och inte i Afrikas slätter. Han bodde i en djurpark och folk hälsade på honom när de gick förbi djurparken. En dag glömde djurskötaren låsa dörren till hans hus och detta tyckte han inte om för vem som helst kunde komma in till honom. Han fick dock en idé om att han skulle gå ut för att hälsa på sina vänner i staden. På vägen ut bemöttes han vänligt av andra djur men när han skulle hälsa på människorna blev de förskräckta och flydde från honom. Han förstod inte varför människorna hade reagerat på detta sätt. På slutet av hans promenad såg han brandmännen dra fram brand -slangen och en flyttvagn hade parkerats med baddörren öppen i närheten av honom. Han tyckte att det såg spännande ut men han fick inte uppleva vad brandmannen hade för avsikt med sina handlingar. I samma stund brandmännen kom alldeles nära honom med brand -slangen stannade djurskötarens son Frans vid honom och föreslog att de skulle gå tillbaka till djurparken. På väg till djurparken hälsade folket glatt på lejonet igen. Sagan slutar med att det glada lejonet inte hade lust att gå ut i stan igen. Alla hälsade på honom och var snälla mot honom igen men han stannade hellre hemma och var gladast åt att han varje eftermiddag träffade Frans sin allra bästa vän.

Det var fem barn som deltog i samtalsgruppen och vi satt runt ett bord. Jag föreslog att vi skulle bilda en filosofisk klubb och berättade att vi skulle träffas för att tänka tillsammans. Jag erbjöd barnen russin för att skapa stämning och jag uppmärksammade barnen på att vi var många i gruppen och vi måste komma överens om regler som skulle möjliggöra att alla kunde komma till tals.

På min fråga: **”vad kan det hända när alla pratar samtidigt”** - fick jag följande svar:
alex: då händer det de e inte bra (.) alla vill prata en ska prata
arvid: de andra hör o tänker o väntar kan inte säga
katarina: anna när nån pratar ska inte alla prata samtidigt.
elina: vi ska vänta o räcka upp handen.

Jag sammanfattade barnens svar på ett blädderblock vilka bildade följande gruppregler:

- Att den som pratar måste få tänka färdigt.
- Alla ska inte prata samtidigt.
- Vi ska vänta och räcka upp handen.

Inledande fråga

”jag e så nyfiken om ni var det glada lejonet skulle ni vilja gå ut eller stanna inne”

En pojke och två flickor svarade att de skulle stanna inne. Katarina sa att hon skulle lyssna på musik, äta glass och måla. Erika skulle läsa en bok och Alex visste inte och tänkte inte på något speciellt. Han ville bara inte gå ut.

Elina skulle gå ut för att leka med kompisar.

Arvid sa ”jag tänkte om jag skulle gå ut vill jag hälsa på folk”

Barnens svar på den inledande frågan visar att flera ger förslag utifrån egna föreställningar och behov. De skulle stanna inne för att äta glass, måla och läsa en bok. En flicka skulle gå ut för att leka med kompisar. En pojke uppfattar frågan i anknytning till sagan och svarar att han i likhet med lejonet skulle gå ut för att hälsa på folk.

Jag repeterade vad barnen hade sagt för att bekräfta dem och ställde en ny fråga.

”hur kan det komma sig att lejonet e hela tiden glad”

alex: jag vet m m det e ju m dörren e öppen o han kan gå ut

katarina: att att han går o sen sen han går o äter mat o sen han komde dendär pojken hans vän o då blir han glad

erika: joo jag vet (.) de säger hej till honom i parken

arvid: för att han vet ju han vet att det e en saga e de e på låssas som händer inte på riktigt o han ska gå ut o folket hälsar inte o det e inte bra

elina: han tycker om blommor

De flesta barnen ger uttryck för sina tankar med stöd av sagans innehåll. En pojke går vidare och värderar varför lejonet kunde vara glad. Han förstår att det inte är rätt när folk inte hälsar på en och visar inlevelse för lejonets situation. Hans uttalande innehåller problematisering och han löser problemet genom att det otrevliga inte händer på riktigt.

"arvid du har sagt att det inte e bra när folket inte hälsar på honom ute vad tycker ni e människorna hans vänner"

arvid: nej de ska hälsa på honom
erica: jo när han e i parken hälsar de

Ett moraliskt dilemma kan handla om att vänner kan uppträda mot varandra på olika sätt. Lejonet uppträder ovanligt och folk tar avstånd från honom. Människor både hälsar och inte på lejonet och man kan undra sig varför det är så. Barnens tankar skulle kunna utvecklas med frågor som "hur kan det komma sig att folk både hälsar och inte på lejonet" eller "vad skulle lejonet mer kunna göra för att få ett annat bemötande" vidare "om någon inte hälsar på en betyder det ovänskap".

"vad tycker lejonet om att hans dörr står öppen"

erica: han vill gå ut (lång paus)

"jag han vill gå ut men går han ut med detsamma"

katarina: nej då han går o stänger o samtidigt går ut men tänker att mormor kan komma o han öppnar dörren o går ut.

"katarina säger att lejonet först stänger dörren men öppnar för att mormor kan komma har lejonet andra tankar om att dörren står öppen"

alex: ja jag(.) han trodde att människorna skulle komma in o säga hej (.)

"va intressant berätta mer"

alex: först vill han inte gå ut men sen vill haan (.)

"varför tror du att han ändrar sig"

alex: alla kan inte komma in det blir för trångt där (.)

"vad tänker ni andra om att han vill gå ut"

elina: mm (.) han vill ha roligt o gå till parkleken o bada o sen leka med kompisar (.)

I detta stycke finns det tankar om att dörren ska stå öppen för vissa men inte för alla. Barnens erfarenhet kretsar kring att dörren ska vara öppen för viktiga personer som t.ex. mormor. Man kan undra sig varför lejonet inte gillar att vem som helst kan komma in till honom. Det kan stämma att det kan bli för trångt i lejonets hus men kan lejonet ha andra tankar i sitt ogillande?

"och vad e det som händer när han går ut"

arvid: han säger hej o hälsar men de springer iväg e mde gör springer (.)

"springer alla iväg från honom"

elina: nej inte ekorren bara människor de tycker om honom i parkleken men inte när han går ut
sem led: vad säger ni andra
erika: jag vet alla vill inte hälsa på honom
arvid: jo frans vill hans vän

Barnen antyder att likhet och olikhet hos varandra kan påverka ett närmande och avståndstagande i kommunikationen. Ekorren är ett litet djur i förhållande till lejonet ändå springer han inte från honom. Vad kan det beror på att ekorren och Frans inte är rädd för lejonet? och Vad har människor för uppfattning om andra när en snäll varelse kan skrämman dem?

”ni säger att alla inte vill hälsa på honom bara ekorren och frans hur kan det komma sig att det blir så”

alex: därför att därför att de tror att lejonet han e elak men han e snäll lejon inte sådär elak lejon de tror att han e elak lejon o när han säger hej till sina vänner springer de härifrån men han blir inte rädd för brandbilen

”hur vet du att han inte blir rädd för brandmännen”

alex: han vill titta att de släcker vatten på elden
arvid: jag såg också elden jag såg men han blir inte rädd för han vill lära den att släcka eld o sen kommer pojken o säger ”ska vi gå tillbaka till djurparken” o sen de går tillsammans till djurparken

”e det nån annan som vill berätta mer om det”

erika: jag vet han e inte rädd för han vill göra nåt annat

”hur menar du då”

erika: släcka elden man måste släcka elden brandmannen gör det

”ja brandmännen de drar fram brandslangen o ni tror att de vill släcka elden kan de ha annat i tankarna”

arvid: nej för pojken kommer o alla blir glada

Här reflekterar barnen kring att man kan ha förutbestämda uppfattningar om andra vilket kan undergräva och försvåra kommunikationen. Enligt min tolkning försöker de även synliggöra att nyfikenhet kan övervinna rädslan inför det okända. Lejonet är inte rädd för brandkåren. Han vill titta på hur brandmännen släcker elden och lära sig att själv släcka den. Att brandmännens närvaro kan innebära avsikter på att skada lejonet reflekterar barnen inte mycket om.

Brandkårens och polisens roll upptar ofta en central plats för barns intresse. Eftersom de fokuserar kring att pojkens närvaro påverkar lejonets situation tolkar jag att de kan ha en viss förståelse för den annalkande faran. Fördjupning med frågor som ”vad tror ni om att brandmännen mycket långsamt går med brandslangen mot lejonet ” eller ”vad kan de ha för planer med flyttvagnen” kan mer vägleda barnen till att handlingar kan ha skiftande betydelser.

”hur tänker du”

arvid: jag tänker han ska inte vara utanför

katarina: nej lejon ska vara i djurparken han kan fånga fjärilar där... han har djuren med sig o leker med dem

arvid: det e sant som du sa det en sak att lejon brukar vara dumma i afrika de brukar vara det ibland de äter bara människor men denna glada lejonet äter aldrig människor

alex: ja jag vet hajar brukar också äta närre människor när de kommer nära vattnet äter de dem

Hur påverkas vi av inte önskvärda erfarenheter? Barnen tänker att lejonet ska vara i djurparken där han känner sig trygg med sina vänner. Barnen menar kanske att dåliga upplevelser kan upphöra genom att man återvänder till det välkända och trygga.

Pojkarna ger uttryck för att lejon (och hajar) också kan vara dumma och de tänker återigen kring dilemman om att vara elak, dum eller snäll. Samtalet kunde fördjupas genom att diskutera hur man ska bemötas för att känna sig trygg.

”om ni var det glada lejonet skulle ni vilja bo i afrika eller i staden”

arvid: i afrika han har bra där (.) om jägaren kommer kan jag springa med mina jätte snabba skor från dom de e jätte snabba de kan inte ta mig (.) han e glad där lejonet han kan springa iväg från jägarna

Pojken för ett spännande resonemang. Han menar att lejon brukar vara dumma i Afrika för de äter människor. Han skulle ändå välja att bo i Afrika. Hur kan det komma sig? Han menar att lejonet har bra där och kan fly för jägarna. Han vill hjälpa lejonet och finner en lösning som mer skulle kunna problematiseras. Människor springer iväg från lejonet och lejonet flyr från människor. Följdfrågor om hur man kan lösa konflikter och missförstånd i sina relationer kan hjälpa barnen att tänka vidare om att förbättra det sociala samspelet.

Barnens berättelser utifrån sina teckningar

arvid: det var såhär ...att det hände ...engång det var.... här e lejonet o här e en liten bi o där eh eh eh lejonet som går o biet träffar honom o han säger ”goda lille bi ” o bi sa ”goda glada lejon” o där en liten igelkott o igelkotten hade en sticka i foten o han sa ”goda glada lejon kan du hjälpa mig o ta av stickan i min fot” ”ja” o sen sa han ”jo det kan jag, visst kan jag väl det men du måste va försiktig” o sen kommer där lilla bebis igelkotten o sen där o sen hjälpte lejonet honom att dra av stickan o sen gick lejonet o träffade magiska gubben o han sa ”gå inte in där det er en massa goriller där o han hade en svärd o försökte ta sönder dörren o den magiska gubben sa ”gå inte in dit för de ska slå dig” o här er elefanten som han pratar med lejonet elefanten vill att han gör honom lite renare med svansen (.)

sem led: så du har fått höra en historia om det glada lejonet var bor han nånstans

arvid: i afrika

sem led: hur är hans liv i afrika”

arvid: han har det bra där han e jätte glad där o han har många vänner

sem led: varför tror du att han har många vänner där

arvid: för han e lite fin o snäll o brukar ha många vänner slut

alex: dethär e en blomma o sen jag kan inte rita ett lejon.

Sem led: men jag ser att du har ritat tre gubbar vilka e dom

alex: mm människor o lejonet de leker med honom o sen han e elak o han vill slå han

sem led: vem e som e elak

alex: människor o han vill trampa blommorna sönder o han vill gå till parken men ingen vill träffa han o då trampar han sönder blomman

elina: jag har ritat eh eh (.) dethär e lejon o dethär e också lejon hans kompiis o sen dethär e en tjej o dethär e ett bröd lejonet har mycke hår o tjejen ger honom bröd m ja han e snäll de tittar på regnbåge tillsammans jag tycker om honom o tjejen dendär tjejen honoms bästa kompis hon sa "hej lejonet" o de går till alla djuren o hälsar på

katarina: detdär e alla de där gräsarna som e sönder o de tittar på blommorna men blommorna e gamla o de ska dö snart.

Sem led: vilka e det som tittar på blommorna

katarina: flickan o lejonet hon e lessen för sina blommor o här träffar hon lejon här e det mycket fina lejonet o honoms vän slut

Analys

Jag har valt att studera vad gruppsamtal med sokratisk metod kan tillföra för ny kunskap i förskolebarns kunskapsutveckling. Det resultat jag har presenterat gäller en konkret situation där jag i redovisningen av intervjuer har gjort ett urval. Jag har inte undersökt hur personliga och situationsberoende faktorer kan ha påverkat barnens deltagande. I detta sammanhang kunde svarens nyanser mer följas upp med beskrivning av barnens gester och kroppsspråk.

Generalisering om barnen har förstått livsfrågor i sagan på ett djupare sätt förutsätter att man i upprepade försök samlar in material för att jämföra resultat mellan sokratiska samtal och andra pedagogiska metoder.

I den sokratiska samtalsmetoden förekommer det även individuella mål om vad man för egen del vill göra sig uppmärksam på under samtalet. Utvärdering av grupp- och individuella regler är också viktiga moment. Med tanke på barnens låga åldrar och ovana att i grupp prata om en saga med den vuxnes aktiva vägledning har jag inte haft planer på att införa dessa element. Jag visste inte hur länge de skulle orka vara med heller. Två barn hade kommit från en annan avdelning och jag måste även observera vilka behov varje barn skulle ha för att prata. Jag har inte haft erfarenhet av liknande samtal med en barngrupp från tidigare vilket också har bidragit till att välja bort dessa moment. Individuella mål kan vid kommande tillfällen vara bra för självträning.

Barn som mer lyssnar än pratar kan tänka på "att jag ska prata mer idag" eller i motsatt fall att "jag ska inte avbryta någon idag." Vad det gäller våra överenskommelser av gruppregler tycker jag att barnen hade visat hänsyn till och respekterat varandra. Vid inledningsfrågan ville flera prata i mun på varandra och jag fick då med hjälp av att läsa upp reglerna på blädderblocket repetera vad vi hade kommit överens om.

Gruppregler skulle man senare kunna utöka med att uppmana barnen att mer kommunicera med varandra. Detta kräver att de ska känna större vana och trygghet för samtalsformen. Det typiska var under barnens kommunikation att de för det mesta hade vänt sig från varandra och tittat på mig medan de pratade. Dialogen gick oftast mellan mig och barnen och det kännetecknades av frågor och svar. Denna omständighet ger verkligen en tankeställare om vad som menas med ett sokratiskt förhållningssätt. Eftersom samtalsledaren har en aktiv roll i den sokratiska samtalsmetoden måste man

hela tiden ha det i åtanke att samtalet inte ska bli ett frågande för frågandets skull. Barnen ska känna att de deltar i samtalet för sin egen och varandras skull. Min erfarenhet är att även om jag hade försökt föreställa mig vilka svar jag kunde få från barn i dessa åldrar gjorde samtalssituationen det omöjligt att hålla mig fast vid frågor om vänskap. Ett sätt skulle ha kunnat vara att använda värderingsfrågor i större utsträckning men jag tror att i detta fall skulle barnen ha haft svårare att på nytt uppta tråden av sagans handling. Vid sidan av att på ett ledigare sätt kunna blanda tolknings- och värderingsfrågor i fortsatt arbete med sagan skulle mitt mål på längre sikt vara att få en mindre utpräglad ledarroll i samtalen. Barnen kunde mer stimuleras att föra diskussioner mellan varandra. Uppmaningar som att "du tänker så och han/hon har den åsikt, berätta mer för varandra vad ni har i tankarna" - skulle kanske resultera i att samtalet bättre skulle gå mellan barn och barn runt bordet. Med detta tillvägagångssätt skulle barn i ett tidigt skede få större förståelse för att var och en har något viktigt att tillföra samtalet vilket är en viktig grund i en demokratisk inriktning.

Barnens sätt att tolka sagans budskap

Sagens budskap är mångsidiga och fokuserar kring livsfrågor om vänskap, trygghet, rädsla inför det okända, förändring i möte med nya upplevelser och erfarenheter, livet i perspektiv av att känna sig hemma och utanför, frihet m.m.

Under analysarbetet upptäckte jag barnens försök att med utgångspunkt av egna erfarenheter spegla varierande kunskaper när de tänker kring frågor om sagan. De visar inlevelseförmåga och empati för lejonets öde och framlägger flera aspekter som skulle kunna fördjupas.

De har tydliga uppfattningar om att relationer kan påverkas av hur man är mot varandra och visar även förmåga till problemlösning. De visar att de kan skilja mellan dumma och snälla egenskaper och vill skydda lejonet från dåliga upplevelser. De ger även tecken på att livserfarenheter kan leda till ett förändrat sätt att se på tillvaron. När de berättar om sina teckningar uppfattar jag att det är barnens känsleregister som mer träder fram. En pojke fokuserar mycket kring vad ett vänskapligt förhållande kan innehålla för kännetecken. Man hjälper varandra eller varnar varandra för okända faror medan andra mer tänker kring hur det kan kännas för lejonet när ingen vill träffa honom och lejonet trampar sönder blommorna.

Jag kan inte jämföra vad det skulle finnas för skillnader för hur barnen skulle ha berättat om sina bilder utan val av den sokratiska metoden. Vad jag kan se handlar om att lejonet på olika sätt fyller en central roll i anknytning till teckningarna. I analys av barnintervjuer har jag även observerat att barnens svar i början av samtalet är kort och det går längre paus mellan svaren. I jämförelse med samtalets fortskridning visar barnen större aktivitet i tankarnas utveckling. Detta kan bero på att barnen har stimulerat varandra att tillsammans och genom att få idéer från varandras åsikter bättre utveckla innehållet.

Diskussion

Den sokratiska samtalsmetoden är en metod för intellektets arbete och är ett bra sätt att komplettera andra former av aktiviteter i förskolan. Dialogen bidrar till att barnen tränar sig i det sociala samspelet. Genom problematisering kring livsfrågor kan de få en djupare insikt om etik och moral och när de lyssnar på sina kamrater kan de plötsligt förstå någonting som har varit dolt för dem. Vad det gäller barns kunskapsutveckling utifrån förskolans läroplan för mål och riktlinjer framstår sokratiska samtal som ett viktigt verktyg i arbetet. Förhållningssättet med respekt och frihet för variationer i tänkandet lägger grunden för utforskande. Samtalsmetoden har en tydlig gränssättning genom grupp- och individuella mål men dessa får en meningsfull innebörd när barn förstår att

målen är för hela gruppens skull. Förskolans arbetssätt handlar mycket om etik och moral i det demokratiska perspektivet men man måste ha ett tillvägagångssätt att kunna synliggöra dem. Ett barn kan säga "förlåt" när det gör illa en kompis. Däremot är det tveksamt om konsekvensen av ens handling framstår klart för barnet. Den sokratiska samtalsformen genom att bekräfta vad barnen säger hjälper barnen att lära av varandra och påskynda tänkandets utveckling. Den är även betydelsefull för lärarrollens utformning. Förskolebarn är beroende av vuxna på många olika sätt. Förskolan har en bra tradition för att tidigt påbörja barnens självständighetsträning i praktiska färdigheter men det är lika viktigt att stimulera barns problematisering i tänkandet. Sokratiskt förhållningssätt tillåter barn att få konstruera sina resonemang i ett samtalsklimat där den vuxnas vägledning inte bestämmer vilka svar är relevanta i sammanhanget. Jag ser därför såväl sagoarbetet eller andra dialoger med sokratisks metod som ett viktigt moment i förskolebarns språk- och kunskapsutveckling.

Litteraturlistan

Lindö, Rigmor (1986). Sagoskolan. Malmö: Liber Förlag.

Brudal, P. J. (1986). Sagan om det omedvetna språket. Falköping: Gummersson Tryckeri AB.

Asplund Carlsson M. Pramling I. (1995). Det var en gång... Mölndal: Rapport Göteborgs Universitet.

Vygotskij, L.S. (1995). Fantasi och kreativitet i barndomen. Göteborg: Daidalos.

Barsotti, A. (2004). D – som Robin Hoods Pilbåge. Stockholm: HLS Förlag.

Lindström, L. (1988). Den sokratisks metoden. Konstfackskolan: Institutionen för bildpedagogik.

Ahlberg, A. (1986). Tankelivets frigörelse. Stockholm: Samhällsgemenskaps Förlag AB.

Dewey, J. (2002). Demokrati och utbildning. Daidalos.